

Marian Paździor

Ogólnopolska Konferencja Konserwatorska w Radziejowicach

Ochrona Zabytków 20/3 (78), 53-55

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA KONSERWATORSKA W RADZIEJOWICACH

W dniach 16—17 marca 1967 r. odbyła się Ogólnopolska Konferencja Konserwatorska zorganizowana przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków. Zjazd miał miejsce w Domu Pracy Twórczej MKiS w Radziejowicach pod Warszawą.

Otwarcia obrad dokonał wiceminister Zygmunt Garstecki, który w swym przemówieniu podkreślił duży wkład Służby Konserwatorskiej w dzieło utrzymania i zachowania dla przyszłych pokoleń cennych pomników architektury zabytkowej. Resort podjął wiele zobowiązań nakreślonych w czasie trwania Kongresu Kultury Polskiej w roku ubiegłym a Służba Konserwatorska z pewnością przyczyni się w dużej mierze do ich realizacji. Ważną sprawą, która winna być szczegółowo zbadana to możliwości pozyskiwania użytkowników dla obiektów zabytkowych. Należy do tej akcji jeszcze bardziej zaangażować rady narodowe, które są gospodarzami na swych terenach, odpowiedzialnymi za wiekową spuściznę kultury polskiej. Rok 1967 — ogłoszony przez ZMiOZ „Rokiem Zabytków w Turystyce” — winien przyczynić się do realizacji zadań w dziedzinie zagospodarowania wielu obiektów zabytkowych leżących na szlakach turystycznych całego kraju.

Z okazji jubileuszu 15-lecia istnienia i działalności Państwowego Przedsiębiorstwa Pracownie Konserwacji Zabytków — wiceminister złożył gratulacje i życzenia dalszego, pomyślnego rozwoju przedsiębiorstwa, służącego odbudowie i konserwacji zabytków w Polsce.

Mgr Mieczysław Ptaśnik dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków wskazał na niewątpliwe osiągnięcia Służby Konserwatorskiej. Na pierwszy plan wysunięty został problem ochrony budownictwa drewnianego. Realizacji tego hasła poświęciliśmy już kilka lat. Należy przypomnieć, że przed 10 laty termin „park etnograficzny budownictwa ludowego pod otwartym niebem” był prawie nieznanym. Dzisiaj, kiedy pisze się i mówi na temat skansenów — określa się nieprzemijające wartości tego budownictwa i chroni się najcenniejsze obiekty a nawet całe zespoły. Widać wyraźnie, że problem ten leży na sercu służbie konserwatorskiej wielu województw i jest ośrodkiem zainteresowania coraz szerszych kręgów społeczeństwa. Obchody milenijne niejednokrotnie odbywały się tam, gdzie pokazano w całej krasie wysokie wartości obiektów zabytkowej architektury, przywracając je życiu i zarazem nadając im nowe funkcje społeczne (np. zamek w Toruniu czy wieże kolegiaty w Kołobrzegu). Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków zorganizował w Poznaniu sympozjum pod hasłem „Renesans zabytków 1000-lecia w PRL” chcąc wykazać osiągnięcia i zarazem zainteresować społeczeństwo ideą ochrony zabytków. Cel został osiągnięty. Coraz więcej pisze się i mówi o wartościach zabytków oraz dąży się do upowszechnienia tej pięknej idei. Należy wciąż szukać coraz to nowych sojuszników naszej działalności. Pozytywnym zjawiskiem jest rozwój i bardziej sprawne działanie Państwowego Przedsiębiorstwa Pracownie Konserwacji Zabytków. Przy wyraźnym poparciu i zrozumieniu rad narodowych tworzy się zaplecze naukowe dla Służby Konserwatorskiej przez organizowanie Biur Dokumentacji Zabytków. Napływają nowe projekty utworzenia powiatowych konserwatorów zabytków obok już istniejących — tam, gdzie ranga zabytków i potrzeby dnia codziennego tego wymagają.

Nakreślając zadania w 1967 roku — dyrektor M. Ptaśnik wskazał na konieczność koncentracji wysiłków przy realizacji planów rocznych i wieloletnich. Zaintereso-

wanie turystyką w tym roku winno objąć cały szereg cennych obiektów zabytkowych leżących na szlakach turystycznych. Jest to wielka szansa do uratowania niejednego obiektu. Gdziekolwiek powołano już komitety do realizacji hasła rzuconego przez ZMiOZ: „Rok 1967 rokiem Zabytków w Turystyce”.

Prace Służby Konserwatorskiej winna cechować systematyczność. Mamy nadzieję, że przy odpowiedniej koordynacji zarówno Służba Konserwatorska jak i Muzealna zrealizują już w roku bieżącym wiele zadań nakreślonych przez Kongres Kultury Polskiej. Pierwsze zwiastuny już są a mianowicie przekazanie cennych dzieł sztuki z Muzeum Narodowego w Warszawie do muzeum w odbudowanym zamku w Słupsku a także ze zbiorów wawelskich w Krakowie do muzeum w Opolu.

Naczelnik Wydz. Ekonom. ZMiOZ Krystyna Madeyska dokonała analizy realizacji planu ochrony i konserwacji zabytków z budżetu centralnego w 1966 r. Prowadzono prace w zakresie dokumentacji i wykonawstwa przy 150 obiektach zabytkowych na łączną sumę 68.200 tys. zł. Na rok 1967 przewiduje się wydatki na ten cel określone kwotą 77 mln. zł. Budżety Rad Narodowych wyasygnowały w 1966 r. ponad 36 mln. zł na prace przy około 200 obiektach architektury zabytkowej.

Naczelnik Wydziału Architektury i Urbanistyki ZMiOZ inż. F. Kanclerz omówił w swym referacie działalność Służby Konserwatorskiej w 20-leciu PRL. Na ogólną liczbę 36.262 obiektów zabytkowej architektury — w grupach od „0” do „V” — poddanych zostało jakimkolwiek działaniom konserwatorskim 9.780. Jest to 26% ogólnego zasobu w tym zakresie. Z budżetu centralnego Ministerstwa Kultury i Sztuki finansowano całkowitą odbudowę 208 obiektów czołowych w kraju. Prace konserwatorskie w miastach objęły: w Warszawie — 95,6% ogólnego zasobu; w Łodzi — 22,5%, w Krakowie — 39,0%. Z województw I miejsce zajęło woj. katowickie — 69% ogólnej liczby zabytków (zabytki grupy „I” w 90%, gr. „IV” w 62%). Najmniej prac konserwatorskich przeprowadzono w woj. szczecińskim 112 obiektów t.j. 9,8% ogółu oraz w woj. warszawskim — 279 obiektów t.j. 13% ogółu. W innych województwach konserwacja objęła średnio od 20—30% ogólnego zasobu. Użytkownicy włączyli się w dzieło odbudowy i konserwacji zabytków dając swój wkład przy 7931 obiektach (70% ogółu prac konserwatorskich w kraju).

W ostatnim 5-leciu daje się zauważyć duży wzrost zainteresowania dotychczas nieużytkowanymi obiektami zabytkowymi, a to dzięki Uchwale nr 418 o dofinansowaniu prac podejmowanych przez nowych użytkowników. Obiektów nieużytkowanych a zdalnych do zagospodarowania mamy ogółem 2500 z czego 50% znajduje się na Ziemiach Zachodnich.

Z kredytów przewidzianych w Uchwale nr 418 finansowano w ciągu ostatnich 5 lat ogółem 270 obiektów (23% ogólnych kosztów odbudowy) z czego zakończono prace przy 112 obiektach. Dofinansowaniem objęto prawie wszystkie rodzaje architektury zabytkowej z przeznaczeniem na muzea, sale wystawowe, biblioteki, domy pracy twórczej, domy kultury, kina, mieszkania.

Z zagadnień prawnych dotyczących ochrony zabytków poruszone zostały (mec. W. Sieroszewski ZMiOZ) następujące: konieczność uzupełnień rejestru zabytków przez wielu konserwatorów oraz konieczność wydania drukiem pouczenia o obowiązkach dla otrzymujących decyzję o wpisaniu obiektu do rejestru. Ponowiony został także apel do Służby Konserwatorskiej o przekazywanie spraw prokuratorskich do wiadomości Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków (w odpisie) celem interwencji w Generalnej Prokuraturze. Jest także sprawą dużej wagi aby konserwatorzy zawiadamiali ZMiOZ o końcowym efekcie spraw sądowych wytaczanych z urzędu przeciw wykroczeniom w zakresie Ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach.

Ośrodek Dokumentacji Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki (dyr. M. Charytańska) przedstawił postulaty pod adresem Służby Konserwatorskiej dotyczące wypowiedzi naukowych, problemowych i kronikarskich z dziedziny ochrony i konserwacji zabytków. Prace i artykuły można drukować w „Ochronie Zabytków”, „Bibliotece Muzealnictwa i Ochrony Zabytków” oraz w „Tece Konserwatorskiej”. Najbliższy zeszyt Teki Konserwatorskiej obejmie zagadnienia konserwacji obiektów Starego Miasta w Poznaniu. Oddany został do druku obszerny spis inwentaryzacji architektonicznych będących w posiadaniu i gromadzonych od lat przez wiele instytucji w kraju. Jest także przygotowany do druku spis „varsavianów” Gabinetu Rycin Uniwersytetu Warszawskiego.

Działalność Państwowego Przedsiębiorstwa Pracownie Konserwacji Zabytków przedstawił dyrektor inż. T. Polak. Plan robót w 1966 r. został wykonany z nadwyżką, przerób roczny osiągnął kwotę 233 mln. zł. Oddano inwestorom 35 obiektów architektury. Dużym udogodnieniem dla Służby Konserwatorskiej, która od kilku lat domagała się przyjmowania przez PP PKZ robót drobnych typu zabezpieczającego — stał się fakt zarezerwowania w 1967 r. przez PKZ sumy 100 tys. zł. dla każdego z wojewódzkich konserwatorów zabytków i konserwatorów miast wydzielonych. Przystąpiono także do przyjmowania zleceń na prowadzenie badań architektonicznych, utrzymywania nadzoru historyka sztuki w czasie trwania prac konserwatorskich z obowiązkiem prowadzenia kroniki, zainicjowano weryfikację kosztorysów we własnych komórkach przed wysłaniem ostatecznej wersji do inwestorów. Dużym sukcesem przedsiębiorstwa było zapoczątkowanie w 1966 r. szkolenia kadr. Pierwszy, 5-miesięczny kurs zorganizowany na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu ukończyło 25 osób, na drugi kurs w 1967 r. zapisało się 26 kandydatów. Wprowadzono w taryfikatorze grup rzemieślniczych tytuły dodatkowe rzemieślników konserwatorów (np. murarz-renowator, cieśla-renowator), stwarzając im możliwości większego osobistego zaszeregowania (grupa IX) niż w budownictwie powszechnym. Wystąpiono także o dodatek za wielozawodowość dla rzemieślników. Nowy rodzaj usług jaki zamierzają wprowadzić PP PKZ w 1967 r. to prace archeologiczno-architektoniczne przy badaniach obiektów (Koszalin i Warszawa) oraz projektowanie zespołów zieleni zabytkowej (Wrocław)*.

Na zakończenie swego przemówienia dyr. T. Polak wręczył obecnym konserwatorom zabytków pamiątkowe odznaki PP PKZ.

Dla zilustrowania metod pracy PP PKZ zorganizowały pokaz działania świdrów do badania stateczności murów i rozwarstwień co ułatwi prace architekta i historyka przy badaniach architektonicznych. Łączy się z tym także możliwość wykorzystania świdra do prowadzenia bruzd przy zakładaniu sieci instalacyjnej.

Przedstawiono także fotogrametryczną metodę opracowania inwentaryzacji wykorzystując pomiary tego typu przeprowadzone w Gdańsku (ruiny kościoła św. Brygidy).

W dyskusjach przewijały się następujące postulaty:

1. PP PKZ winny przejąć od konserwatorów większość zadań inwestorskich.
2. Należy wprowadzić jednolity statut dla powstałych i powstających Biur Dokumentacji Zabytków, określić ich zadania, ustalić metody pracy w oparciu o doświadczenia Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie.
3. Usprawnić i przyspieszyć przekazywanie środków finansowych z Uchwały nr. 418
4. Wydać drukiem (centralnie) pouczenie dla użytkowników otrzymujących decyzję o uznaniu za zabytek i wpisaniu obiektu do rejestru.
5. Przeprowadzić wnikliwą analizę dotychczasowej działalności DESY.
6. Przeprowadzić lustrację warunków pracy w biurach konserwatorów zabytków.
7. Zwiększyć moc przerobową PP PKZ w niektórych województwach.
8. Ustalić jednolite oznakowanie urzędowe dzieł sztuki przy udzielaniu zezwoleń na wywóz za granicę.

Prof. A. Ł y ż w a ń s k i (KC PZPR) podkreślił wagę zagadnień ochrony dóbr kultury i wskazał na konieczność uzupełnienia luki w zakresie propagandy idei ochrony zabytków przez wydanie drukiem popularnego opracowania dotychczasowej działalności i osiągnięć Służby Konserwatorskiej. Należy także wykorzystać szansę zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele szkół i internatów angażując do tego kredyty społecznego funduszu utworzonego na miejsce SFOS.

Podsumowania obrad dokonał dyrektor ZMiOZ mgr M. Ptaśnik apelując do Służby Konserwatorskiej o koncentrację wysiłków zmierzających do pełnej realizacji planu w 1967 r. przy maksymalnym wykorzystaniu przyznanych środków finansowych.

Zapraszając zebranych do wzięcia udziału w symposium pod hasłem „Zabytki — ośrodkami turystyki” mającym się odbyć w Lubostroniu w dniach 26—28 kwietnia br. oraz z końcem maja w Kazimierzu nad Wisłą na temat „Konserwator zabytków we współczesnym świecie” — podkreślił, że organizujemy te spotkania nie tylko dla przedyskutowania nurtujących Służbę Konserwatorską problemów lecz także dlatego, że są to zagadnienia wiążące się z polityką państwową.

M. Paździor

* Szczegółowe dane w odniesieniu do działalności PP PKZ zawarte są w artykule T. Polaka: Prace organizacyjne i perspektywy rozwoju PKZ. Biuletyn Informacyjny PKZ nr. 4 Warszawa 1967 r.